

Position paper

Position paper van Mw. I.R. Adema, voorzitter werkgroep Lokale rekenkamers, ten behoeve van het rondetafelgesprek van de commissie voor Binnenlandse Zaken op 9 oktober 2019 in de Tweede Kamer.

Ik spreek als voorzitter van de werkgroep Lokale rekenkamers.

Werkgroep Lokale rekenkamers

De werkgroep Lokale rekenkamers heeft in opdracht van het ministerie van BZK in 2018 en 2019 een landelijke gespreksronde gedaan. De werkgroep sprak bij 37 gemeenten met burgemeesters, rekenkamerleden, griffiers en raadsleden. Opdracht voor deze werkgroep was om in gesprekken met gemeenten enerzijds informatie te verzamelen over de toegevoegde waarde van lokale rekenkamers vanuit de optiek van gemeenteraadsleden en hoe rekenkameronderzoek bijdraagt aan het verbeteren van het leervermogen van de overheid en anderzijds de individuele gemeenten, daar waar nodig, handvatten te bieden om het instrument rekenkamer te verstevigen. Het toetsen van het wetsvoorstel maakte geen onderdeel uit van onze opdracht. De bevindingen van onze gespreksronde zijn wel relevant voor de uitwerking van het wetsvoorstel.

Conclusies van de werkgroep

De werkgroep is gematigd positief over de wijze waarop invulling wordt gegeven aan het instrument rekenkamer. Versterking en professionalisering is echter mogelijk en wenselijk. Een belangrijke conclusie is dat de relatie tussen raad (en college) en rekenkamer van essentieel belang is voor het functioneren van een rekenkamer. Professionalisering van het instrument zou dus moeten worden aangevlogen vanuit de verschillende betrokken actoren en niet alleen vanuit (de samenstelling van) de rekenkamer. Daarnaast is een verbetering van de kwaliteit van de onderzoeken mogelijk. Van belang is dat er constant aandacht is voor leren, dit is nooit 'af'.

Aanbeveling: laat het wetsvoorstel gepaard gaan met een set ondersteuningsmaatregelen om decentrale rekenkamers verder te versterken en professionaliseren

De werkgroep heeft daartoe een zestal ondersteuningsmaatregelen voorgesteld:

1. **Ondersteun gemeenten bij de inrichting van het leerproces van gemeenteraad en rekenkamer**
 - a. Continueer de financiële steun aan de NVRR. De NVRR probeert via samenwerkingsverbanden rekenkamers te stimuleren de eigen kwaliteit te verbeteren door het trainen van vaardigheden of intervisie. Deze aanpak moet worden ondersteund en uitgebreid.
 - b. Stimuleer de samenwerking tussen NVRR en andere beroeps- en belangenverenigingen als de VNG, de Nederlandse Vereniging voor Raadsleden, de VVG en het Nederlands Genootschap van Burgemeesters. Zij kunnen in hun opleidingsprogramma's, publicaties etc. regelmatig aandacht besteden aan het instrument lokale rekenkamer, het belang van een professionele relatie en de rol van de betreffende beroepsgroep daarin.
2. **Stel een (tijdelijke) projectgroep Kwaliteitsimpuls lokale rekenkamers in die gedurende een aantal jaren het leerproces in gemeenten aanjaagt en stimuleert**, door:
 - a. gemeenten te bezoeken en zo het gesprek tussen raad en rekenkamer over verwachtingen, doelen, resultaten en verbeterpunten te faciliteren;
 - b. de kwaliteit van rekenkameronderzoek steekproefsgewijs te toetsen;
 - c. ondersteuning te bieden aan gemeenten met een specifiek vraagstuk of te bemiddelen in conflictsituaties;

3. Stimuleer en faciliteer de ontwikkeling van een handreiking met richtlijnen om de gemeente houvast te geven bij de invulling van de rekenkamer

Deze handreiking heeft betrekking op kwaliteit van onderzoek, budget en aantal onderzoeken.

4. Vergroot de druk bij notoir slapende rekenkamers om 'wakker te worden' via de burgemeesters

De werkgroep adviseert om de burgemeester, in samenspel met de griffier, een verantwoordelijkheid te geven in het instellen of activeren van een rekenkamer. Formeel is dat aan de raad zelf, maar de burgemeester is, als voorzitter van de raad, de aangewezen persoon om het onderwerp te (blijven) agenderen. Het is dan wel zaak dat burgemeesters hier ook in worden ondersteund, bijvoorbeeld door het onderwerp lokale rekenkamer op te nemen in het NGB-opleidingsprogramma.

5. Zorg voor adequate ondersteuning voor lokale rekenkamers van (zeer) kleine gemeenten

Bij (zeer) kleine gemeenten zijn de randvoorwaarden om als lokale rekenkamer te functioneren vaak niet optimaal. Zij zijn daarom op zoek naar een vorm en werkwijze die past bij de lokale context. Via de NVRR en/of de projectgroep Kwaliteitsimpuls lokale rekenkamers kan hierbij ondersteuning worden geboden.

6. Geef de projectgroep Kwaliteitsimpuls lokale rekenkamers de mogelijkheid om gemeenteraden tijdelijk ervaren rekenkameronderzoekers aan te bieden

Deze onderzoekers, bijvoorbeeld afkomstig uit een pool binnen de NVRR, kunnen worden 'ingevlogen' in gemeenten die in een traject van activering zitten om eenmalig onderzoek te doen bij wijze van inspiratie en goed voorbeeld.

Professionele relatie raad en rekenkamer

De werkgroep heeft naar aanleiding van de gesprekken geconcludeerd dat een professionele relatie tussen raad (en college) en rekenkamer doorslaggevend is voor de versterkende rol die de lokale rekenkamer vervult ten aanzien van de kaderstellende en controlerende taken van de raad. In een professionele relatie hebben raad en rekenkamer begrip voor elkaars positie en vinden van daaruit een evenwicht tussen afstand (onafhankelijkheid) en nabijheid (aansluiting bij de wensen en behoeften van de raad). De ene gemeente weet dit evenwicht te vinden, de andere niet. Wij hebben geen relatie geconstateerd tussen de samenstelling van de rekenkamer (externe leden, raadsleden of een combinatie) en de kwaliteit van de rekenkamer. Het advies is dan ook om het ondersteunen van gemeenten in het creëren van een professionele relatie tussen raad en rekenkamer aandacht te geven in het wetsvoorstel. De mogelijkheid binnen het wetsvoorstel dat de raad een of meer van zijn leden als adviseur aan de rekenkamer toevoegt, is in dit licht een belangrijk element.

Kwaliteit

Verdere professionalisering is noodzakelijk, ook als het gaat over de kwaliteit van de onderzoeken. De werkgroep raadt aan om, in overleg met de NVRR, een handreiking met richtlijnen te (laten) ontwikkelen (aanbeveling 3). De projectgroep Kwaliteitsimpuls lokale rekenkamers kan hier mogelijk een rol in spelen. De richtlijnen hebben betrekking op het budget van de rekenkamer en het aantal uitgevoerde onderzoeken en een kwaliteitstoets voor rekenkameronderzoek. Deze toets richt zich op het onderzoek zelf (onderwerpkeuze, methodiek, werkwijze en rapportage) als de wijze waarop de raad het onderzoek hanteert. Onderdeel van deze toets is tevens het proces van kwaliteitstoetsing.

I.R. Adema, voorzitter werkgroep Lokale rekenkamers